

BETŰPORTRÉK KIFESZÍTETT PILLANATOKBAN

Hornyák József: *Évek, őrangyalok. Szerelmeim*

■ Hogyha egy képtárban elindulunk és életképeket, portrékat nézegetünk, majdnem kézenfekvő az értelmezési perspektívánk. Adott egy kép, látunk rajta alakokat, aprólékosan kidolgozva vagy épp ellenkezőleg, elnagyoltan – mi csak a szemlélő pozíciójából részeseülünk az alkotás folyamatában, amelynek keretei a festő által igencsak meghatározottak.

Hornyák József írásait kézbe véve az a benyomása lehet az olvasónak, hogy egy-egy portrét vagy éppen egész életképet lát maga előtt. Íme itt van egy: Lonkán, ahol „nehezen változtatnak a helybeliek, az új házak is úgy néznek ki, mint a régiek, a házakra most kezdenek kéményt rakni; a kutak sekélyek”, hárman kártyáznak egy füledt szállodaszobában. Revizor Füge, vadkertes Hám és postamester Köpködő minden este találkozik, bármilyen történjék is, verik a blattot. Egy ilyen kártyaparti életképébe csöppen bele az olvasó. Nemsokára betoppan Kékice, a lonkaridegi orvosnő is. Az olvasó pedig nem is tudja pontosan, vajon a kártyázók beszélgetése vagy a narrátor hangja avatja-e be a lonkavidéki titkokba, a magánélet szövevényeibe. Közben elfogy három neszskávét, s a kártyások hazaindulnak. Azt is mondhatnánk: nem történik semmi. De ebből a nem történő semmiből megismerünk egy egész vidéket, emberi sorsokat. Minimalista cselekménysorba szőve egész élettörténetek bontakoznak ki. Zováni telefonon felhívja Gyalogot, aki meglátogatja őt a munkahelyén, a palacsintázóban. Az írás vége felé közeledvén érthető meg, a valódi cselekmény

itt is minimális, a mozgalmasság csupán Zováni élettörténetéből fakad, a többi – egy telefonbeszélgetés, monoton utazás és a pult két oldalán „történet” üldögélés – statikussá teszik a helyzetet. Ez a mozdulatlanság azonban elvész, feloldódik a fokozatosan kirajzolódó „életrajzban”. Az olvasó elé táruló látvány ezekben az esetekben is olyan, mint egy aprólékosan, a végletekig kidolgozott portré, amely az életfordulatok eseményeit is mind-mind önmagában, pusztán létével, saját realitását eszközül használva közvetíti. Az önmagukban álló, látszólag egymástól független portrék is életképi keretet nyernek (*Hat élet*), egy utca egykori és jelenlegi lakóivá válnak.

Az általában konkrét történéseket napvilágra hozó szövegek, tárcák, karcolatok, stílusutánezatok, szerep- és műformagyakorlatok között fel-felvilan(nak) a szerző másik arca(i), az amúgy is valószínűtlennek ható világban zajló cselekmények közül előbukkan a letisztuló abszurd vonal. A kötetekben lévő írások stílusa hozzászoktatja az érdeklődőt ahhoz, hogy a történetek kerekre vannak szabva. A függőben maradó vagy a történeteknek potenciális továbbgörgethetőséget megengedő szövegvégek sem a töredezettség hatását keltik, sokkal inkább a sztorik elmesélésének végpontját jelölik ki. A *Képes beszéd* azon kevés írás közé sorolható, amelyek az utolsó mondatukkal az olvasót elbizonytalanítják, vajon az olvasott történet a főhős reális világába épül-e, vagy a reggel négykor ébredő „sok butaság meg okosság” imaginárius mezején marad...

Hornyák világa nem vidám. Az egyszerű élethelyzetekbe ültetett portrék, rövid lélegzetű életpillanat-kifeszítések néhol komor, máshol egykedvű beletnyugvást sugározva szólítanak meg, s egyáltalán nem tűnik valószínűtlennek, hogy a képek figurái, Kékice, Barbara, Zováni, Mihály és a többiek akár az olvasó szomszédai, ismerősei is lehetnének. Mihály kóborló, csupán önnön sorsához és érdeklődéséhez hű életvitele nem felháborodást kelt a *Mese* olvasása során, hanem azt a „gyanút” ébreszti, hogy Hornyák egy modern(ebb) Kolumbusz Kristóf–Don Juan történetét tárja elénk. A címben foglalt műfaj-meghatározáshoz híven a történet besorolódik azon írások közé, amelyeknek végén „a gonosz elnyeri jutalmát”, avagy az olvasó megismerheti a sztori befejezését egy későbbi életállapotot felvillantó „vágókép” segítségével. Deportálások, elhurcolások, eltűnések, a szocialista világ ranglistalépései, kihelyezései, abszurditása, zaklatásai sugárzanak ki a sorok közül: „Az a döbbenetes hely Lonka, amire mindig úgy emlékezünk: ott, ahol a bivalyok csak három évig élnek. Mert a sár hasig ér, és az emberek vasvillával biztatják vontatásnál őket.” A szerző

sajátos „próza-rajzolatai” magukban hordozzák a regionalizmusokból tisztán érzékelhető romániai/erdélyi múlt tapasztalatait – a második világháború és a szocializmus ideológiájának kibontakozása okozta maradandó élményeket.

Bizonyára nem ugyanazzal az érzéssel gazdagodunk az olvasás nyomán, mintha képtárban jártunk volna. Itt nincs keret szabva a fantáziának sem a színek révén, sem az arcvonások konkrét megrajzolása nyomán. Az olvasó dolga a szavakból képet rajzolni és hozzáérteni egy egész kistrégiót az egyszerűnek tűnő szüzsékhez. Hornyák József betűportréiban realizálódó életképek, arcképek, kifeszített pillanatok miniatürizált, minimalista cselekményű leírások a lényegláttatásuk, az emberi érzések, gesztusok, történetek hétköznapi kontextusba illesztése révén válnak ismerőssé. Az olvasó nemcsak nézi, nézheti a betűvel rajzolt képeket, hanem könnyen azon kaphatja magát: önvalósága rajzolódik a kötetek lapjain. A néző nemcsak néző, hanem beavatott is a műalkotásba; ott mozog az évek, órangyalok és szerelmek sorában.

Dénes Gabriella

